

จากย่าน“สลัมคนจีน” มาสู่การใช้กีฬาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย /21 มค.2556

บทคัดย่อ

ประวัติชีวิตจากคำบอกเล่าของบุคคลตัวอย่างซึ่งวัยเด็กเติบโตมาในย่านที่เป็นสลัมคนจีนของกรุงเทพฯ ในท่ามกลางวิกฤตชีวิตยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อเนื่องยาวนานมาถึงการถูกไล่ออกจากสลัมคนจีน เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์การค้าสยาม ในปี พ.ศ.2507 เขาและบรรดาผองเพื่อนพี่น้องมีวิธีการ”จัดการ”กับตัวเองอย่างไรโดยอาศัยการเล่นกีฬา จนได้รับการยอมรับในสังคมและสามารถต่อยอดไปถึงอาชีพการงานที่มั่นคงและหวนกลับมาพัฒนากีฬาที่เขารักเพื่อเยาวชนไทยปัจจุบัน

ภูมิหลังวัยเด็กในย่าน “สลัมคนจีน” ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณสยามสแควร์

ตั้งแต่สุรศักดิ์จำความได้ บิดามารดาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จุดเล็ก ๆ จุดหนึ่งของบริเวณเวียงกว้างขวางที่เป็นทรัพย์สินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปัจจุบันคือบริเวณสยามสแควร์ ถนนพระรามที่ 1 ซึ่งกินพื้นที่มาถึงมาบุญครอง ถนนพญาไทและตลาดสวนหลวง ถนนบรรทัดทอง) เหตุที่เลือกอยู่ที่ “พื้นที่รกร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร” แห่งนี้ เพราะค่าเช่าที่ดินราคาถูกมากคือเดือนละ 3 - 4 บาท (ตอนนั้นทองคำบาทละไม่น่าจะเกิน 400 บาท) ส่วนใหญ่ก็จะเป็นบ้านห้องแถวง่าย ๆ ชั้นเดียวขนาดกว้าง 4 ยาว 8 เมตร หลังคามุงจาก หรือผู้มีฐานะบ้างก็อาจปลูกเป็นแถวหลาย ๆ ห้องเพื่อให้คนที่จนกว่าได้เช่าต่อไป ครอบครัวของสุรศักดิ์ต้องอาศัยอยู่ในห้องแคบ ๆ ถึง 8 ชีวิต สภาพห้องแถวที่ขนาดไม่สอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในบ้าน ทำให้พ่อต้องใช้บริการหน้าบ้านเป็นที่นอนประจำ ส่วนภายในบ้านต้องให้ไม้กระดานต่อชั้นเป็นห้องขนาดใหญ่เพื่อให้ลูกชายทั้งสามคนป็นขึ้นไปนอน มารดาและลูกสาวอีก 3 คนต้องเบียดกันนอนข้างที่ทอดผ้า (ที่กระตูก) บางบ้านต้องพึงแคร่นอนไว้ข้างฝา เมื่อปิดประตูนอนแล้วจึงจะเอาแคร่ลงวางได้ ตอนนั้นแม้ในกรุงเทพฯ บ้านส่วนใหญ่ก็ยังไม่ใช้มุ้งลวด การใช้มุ้งผ้าโปร่ง ๆ กางจึงเลือกพื้นที่ตรงไหนก็ได้ แต่การใช้หลังคาจาก ทำให้อากาศไม่สู้ร้อนนัก และสภาพกรุงเทพฯยุคนั้นก็ไม่ได้มีลักษณะเป็น “ป่าคอนกรีต” อย่างทุกวันนี้ เมื่อสุรศักดิ์อายุได้ราว 4-5 ขวบ และ 8-9 ขวบ จำได้ว่าเกิดไฟไหม้ใหญ่ในสลัมคนจีนแห่งนี้ 2 ครั้ง เป็นช่วงหลังสงครามครั้งที่ 2 ไม่นาน

ความขัดสนทำให้พี่ชายคนโตและตัวเขาได้เรียนหนังสือเพียงเล็กน้อย เพราะต้องช่วยพ่อแม่หารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกแรงหนึ่ง บางครั้งก็รับจ้างวัดผ้าที่ต้องใช้กำลังคนตัวใหญ่ล่าเส้นแข็งแรง อาศัยว่าสุรศักดิ์เป็นคนขยันและยิ้มแย้มแจ่มใส ใครใช้ให้ทำอะไรก็ทำโดยไม่เกี่ยงนอน บางครั้งก็ช่วยญาติขายน้ำเพื่อแลกข้าวมือเย็น ส่วนเวลาปิดเทอมก็ไปช่วยญาติที่ปากน้ำส่งหนังสือพิมพ์ อาศัยกินอยู่หลับนอนกับญาติเพื่อไม่ให้เป็นการค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ อีกประการหนึ่งคือไม่รู้จะอยู่บ้านสลัมโดยหายใจทิ้งไปวัน ๆ ได้อย่างไร สุรศักดิ์เล่าว่า ความอึดอัดขาดแคลนในครอบครัวนั้นถึงขนาดว่าในเทศกาลตรุษจีนที่คนจีนจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้อย่างเคร่งครัดนั้น ครอบครัวสุรศักดิ์ก็ทำได้ทำเช่นนั้นไม่ ไม่มีชุดใหม่ใส่ ไม่มีเงินตะเซี่ย ไม่มีอะไรทั้งนั้น ความยากจนทำให้จำเป็นต้องละทิ้งจารีตประเพณีของบรรพบุรุษ อาชีพของพ่อคือรับจ้างรายวันสุดแต่ใครจะว่าจ้าง ส่วนแม่นั้นหารายได้อีกแรงหนึ่งด้วยการรับจ้างทอดผ้าอยู่กับบ้าน เช่นเดียวกับแม่บ้านชาวจีนละแวก

นั่นที่จะรับจ้างทอผ้าอยู่ที่บ้าน ตรงตามลักษณะที่เรียก “สลัมคนจีน” อย่างครบถ้วน การสิ้นสุดของสลัมคนจีน ก็ไม่ต่างจากสลัมส่วนใหญ่ในโลกคือการเกิดอัคคีภัย ไม่ว่าจะสาเหตุนั้นจะโดยประมาทหรือโดยตั้งใจก็ตาม

น้ำข้าว ส่วนหนึ่งที่ทำให้เป็นน้ำดีในท่ามกลางน้ำครำ

“สลัมคนจีน” คงเป็นคำที่สร้างแรงบันดาลใจอย่างเอกอุให้สุรศักดิ์ไม่น้อย หากเราศึกษาหรือพิจารณาจากการที่ในวัยเด็ก เขาชอบกินน้ำข้าวที่แฉรินไว้หลังจากเช็ดน้ำแล้ว ในขณะที่พี่น้องคนอื่นๆ พากันไปปฏิเสธ ด้วยอานิสงส์ของน้ำข้าวที่กินทุกวันทำให้มีร่างกายใหญ่โต แข็งแรงผิอดีดน้อย เพื่อนๆ จึงเรียก “จอห์นนี่” ตามกระแสอเมริกันจำที่เริ่มมาแรงในสังคมไทยยุคนั้น

เพราะความที่เรียนสหคุณและทีมบาสเกตบอลของโรงเรียนก็เป็นทีมเก่งทีมหนึ่งในเวลานั้น การอยู่ในสลัมคนจีนจึงมีโอกาสได้เห็นกีฬาบาสบ่อยครั้ง ทั้งซ้อมทั้งแข่ง **มีความรู้สึกรุนแรงว่าอยากเล่นบาสกับเขาบ้าง** เมื่อเจริญวัยมาได้ 15 ปี นักบาสคนหนึ่งของทีมสหคุณชื่อตั้งกวาง อายุแก่กว่าสุรศักดิ์ 8 ปี ตั้งกวาง เป็นลูกเจ้าของโรงงานทอผ้าแถวนั้น ก็ชวนให้เล่นบาส อาจจะต้องบอกว่าบุคคลผู้นี้เป็นผู้พลิกชะตาชีวิตของสุรศักดิ์ ก็เป็นไปได้ เพราะการเล่นบาสทำให้รู้จักคนมากขึ้นและเป็นการสร้างช่องทางทำมาหากินหลากหลายอาชีพในเวลาต่อมา ทั้งที่ตอนแรกแม้ไม่เชื่อว่าจะได้ไปแข่งบาสที่ต่างประเทศในฐานะตัวแทนทีมชาติไทย เพราะบ้านอยู่สลัมกลัวลูกชายจะถูกหลอก ครั้งแรกนั่งรถไฟไปแข่งที่สิงคโปร์ สุรศักดิ์ทำหน้าที่เชิญธงชาติเข้าสนามอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ด้วยคุณสมบัติที่อ่อนน้อม หนักเอาเบาสู้งไม่เกียจงาน กับทั้งชอบสังเกต ชอบศึกษาเรียนรู้ระบบบ่อยเสมอ โดยเฉพาะการเข้าร่วมทีมบาสเกตบอล ทำให้ชีวิตมีโอกาสโลดแล่นไปอย่างไม่มีขอบเขต ได้รู้จักคุ้นเคยคนในเครื่องแบบ เพราะเคยแข่งบาสกับทีม จปร. ทีมตำรวจ ซึ่งต่อมาก็ยังได้คบหากันอยู่ในฐานะนายทหาร นายตำรวจใหญ่ของบ้านเมือง ปัจจุบันสุรศักดิ์มีธุรกิจส่วนตัวขนาดใหญ่ ในฐานะมันคงและมั่งคั่งที่สร้างจากลำแข้งของตนเอง และเมื่อบุตรชายสำเร็จการศึกษาก็ได้มอบหมายให้ทำหน้าที่แทน ส่วนตนเองได้อุทิศแรงกายแรงใจและกำลังทรัพย์ในการพัฒนากีฬาโดยเฉพาะบาสเกตบอลที่เป็นปฐมเหตุที่ทำให้ชีวิตรุ่งเรืองก้าวหน้า สิ่งที่เราควรค้นหาคำตอบอีกประเด็นหนึ่งคือ เหตุใดชาวจีนจึงสนใจกีฬาอย่างจริงๆ จังๆ มากกว่าคนไทยในยุคสมัยเดียวกันนี้หรือยุคที่สุรศักดิ์เป็นเยาวชนตามเรื่องเล่าข้างต้น

สาระต่อไปนี้อาจจะเป็นคำตอบที่ทำให้เรารวมทั้งผู้เขียนได้ทบทวนตัวเองมากขึ้น

ใน พ.ศ.2475 นั้น มีงานกีฬาสามัคคีโรงเรียนจีนในสยามประเทศที่ **ก่อให้เกิดกระแสนิยมการกีฬาในหมู่ชนชาวจีนเมืองไทยขึ้นอย่างสูง** มีการจัดตั้งทีมบาสเกตบอลและทีมวอลเลย์บอลกันขึ้นดุจดอกเห็ดในฤดูฝน อาจกล่าวได้ว่า ประเทศจีนใช้กลยุทธ์ด้านการกีฬาสร้างความปลอดภัยระหว่างชนชาวจีนที่ตอนนั้นกระจัดกระจายไปตั้งรกรากอยู่ในหลายประเทศแล้ว “แสดงว่ามาตรฐานบาสเกตบอลชายของสังคมคนชาวจีนในเมืองไทยยุคนั้น ไล่ทันมาตรฐานระดับชาติของเมืองจีน และนับเป็นทีมอันดับหนึ่งในภูมิภาค อูซาคเนย์ที่เดียว “

กีฬา เป็นบ่อเกิดของสุขภาพกาย ใจ จิตวิญญาณที่แข็งแรง นอกเหนือจากการได้รับการอบรมบ่มเพาะ ระเบียบวินัย ความอดทน ความขยันขันแข็ง การรู้จักบริหารจัดการเวลา โดยเฉพาะในเวลานี้ที่เยาวชนไทยต่างถูกอบายมุขนานาประเภทหลุมหลุมทำร้ายอย่างต่อเนื่อง การใช้กีฬาจึงน่าจะเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของการแก้ปัญหา นอกเหนือจากการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ปราบปราม อันเป็นแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หากผู้ใหญ่ยังไม่สามารถหาพื้นที่ให้ลูกหลานของเราได้ทำกิจกรรมที่เขาเลือกและไม่เสียหายต่อตนเองหรือคนรอบข้าง ขอทิ้งคำพูดของสุรศักดิ์เกี่ยวกับอนาคตของกีฬาบาสเกตบอลเพื่อสังคมดังนี้

“ความหวังของผม ต้องการบาสให้เข้าสู่ทุกจังหวัด ทุกครอบครัว ...

ต่างจังหวัดมีคน 50 กว่าล้านคน กรุงเทพฯมีแค่ 10 ล้านคน
ทำไมเราให้ความสุขแค่คนกรุงเทพฯ ทำไมไม่เอาบาสไปถึงต่างจังหวัด เราทำได้
ผู้บริหารทำได้ ถ้าอย่างหวังผลประโยชน์ก็ได้ไม่ต้องมาแข่งถึงกรุงเทพฯ
ค่าใช้จ่ายมันสูง แข่งกันเองก่อน แล้วคัดเข้าภาค แล้วถึงมาแข่งที่กรุงเทพฯ อีก
อย่างหนึ่งคือให้ครอบครัวพาเด็ก ๆ มาเล่นบาสโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ผมทำ
คลินิกบาส สำหรับเด็กอายุ 10-14 ปี เอาแป้นบาสระดับเตี้ยตามกติกาสากล
เอาลูกบาสลูกเล็ก ขนาดเบอร์ 5 มีรอยนิ้วสอนวิธีจับลูกบาสอย่างถูกวิธี เตรียมไว้
ให้ ให้พ่อแม่ไปสมัครให้ลูก สามารถมายืมลูกบาสไปเล่นโดยไม่ต้องเสียตั้งค์...

(มติชนรายวัน, 18 พฤษภาคม 2554 หน้า 18)

ความคิดเห็นเรื่องกีฬาบาสเกตบอลกับการบริหารจัดการ ตามคำพูดของสุรศักดิ์ ลูกจีนในดงสลัมที่
ปัจจุบันฐานะมั่งคั่งและมั่นคงด้วยสุขภาพที่ดีในวัย 72 และยังมีโอกาสได้แสดงความกตัญญูต่อมารดาวัย 93 ปี
ที่ครั้งหนึ่งเคยปฏิเสธกีฬาบาสเกตบอลที่ลูกชายรักดังดวงใจ

“...คนชอบคิดครั้งเดียว แล้วเป็นข้าราชการ จึงไม่ค่อยทำเต็มที่

ถ้าขาดทุน คิดใหม่ ชูตผิด ชูตใหม่ เล่นบาส เกมสโว์ ใช้สมอง และต้องเล่น
เป็นทีม อยากเห็นราชการเอาบาสใส่ในหลักสูตรโรงเรียนกีฬา เพราะใช้พื้นที่น้อย
ลงทุนไม่มาก...ตัวผมไม่ชอบทำบุญ ชอบสร้างคนมากกว่า ชอบทำแบบเห็นๆ และ
ทำ ในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ ให้ ในสิ่งที่คนขาดแคลน ...”

(สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2554)

ข้อมูลประกอบการเขียน

กรรณิการ์ ตันประเสริฐ (บรรณาธิการ) 2545 ป้อเด็กตั้ง บนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย พิมพ์ครั้งที่
ตั้ง เซนเตอร์ สนพ.มติชน,

มติชนรายวัน คอลัมน์อาทิติยสุขสวรรค์ “จากเด็กสลัมสู่นายกบาส จอห์นนี่ สุรศักดิ์ ชินวงศ์วัฒนา”

อาทิติย 15 พฤษภาคม 2554 หน้า 18

ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ บรรณาธิการแปล 60 ปีโพ้นทะเล โดยอุ๊จี้เย๊ะ โปสต์บุคส์ 2553

เศรษฐพงษ์ จงสงวน “ผู้หญิงของผม” ในหนังสือ ลูกจีนหลานมอญในกรุงสยาม, 2547 สนพ. สวรรคตี.

สุรศักดิ์ ชินวงศ์วัฒนา **จารึกตำนานบาสเกตบอลไทย** สิ่งพิมพ์ ไม่บอกสถานที่และปีพิมพ์

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย “ตำนานเรื่องก่กระตุกกับคนจีนในเมืองไทย” **วารสารเมืองโบราณ** ปีที่ 22 ฉบับที่ 1

(มกราคม-มีนาคม 2539) หน้า 35-42